

Hur tolkar man avtal?

Vi hamnar dagligen i ett antal avtalssituationer, oftast utan att vi tänker på det. Alltifrån när vi handlar mat i affären, lämnar in kläder till kemtvätten eller beställer nya häftklamrar till kontoret ingår vi enkla avtal som det sällan uppstår oklarheter eller dispyter om. Vissa avtal är dock betydligt mer komplicerade. Vad gäller om man i efterhand upptäcker man är oense om vad man avtalat?

Avtalsrätten bygger på principen "pacta sunt servanda", latin för "avtal skall hållas". Det är en sorts allsmäktig princip som inte står i någon lag men som hela civilsamhället vilar på. Avtal ska hållas – svårare än så behöver det väl inte vara? Som jurist har man dock upptäckt att det ofta är mycket svårare än så.

Många av de tvister som uppstår handlar till syvende och sist om huruvida en part har hållit ett avtal eller inte. För att avgöra det måste man först tolka avtalet, vilket ofta är en snårig djungel. Domstolarna har under lång tid tröskat fram en praxis för hur man ska bestämma ett avtals innehåll. Denna praxis kan användas som ett slags ramverk, men varje situation är unik och får bedömas utifrån dess egna speciella förutsättningar.

Utgångspunkten vid avtalstolkning är något som kallas den gemensamma partsviljan – vad parterna ville när de ingick avtalet. Den gemensamma partsviljan härskar även över det skrivna ordet. Om parterna ingått ett skriftligt avtal där texten strider mot parternas avsikt med avtalet, så är det parternas uppfattning som gäller.

Problemet med den gemensamma partsviljan är dock att det oftast är precis den som parterna är osams om. Oftast kan en domstol därmed inte fastställa en gemensam partsvilja utan måste istället göra bedömningen utifrån objektiva omständigheter

Den kanske viktigaste objektiva omständigheten är avtalets ordalydelse. Om parterna har ingått ett skriftligt avtal där texten tydligt anger att avtalet ska ha en specifik innebörd så kämpar den parten som hävdar att avtalet ska tolkas annorlunda i ganska hård motvind. Av naturliga skäl är det i de flesta fall dock inte när avtalstexten är glasklar som parterna tvistar

om tolkningen. De flesta avtalstvister uppstår på grund av att

- ordalydelsen i avtalet är otydlig och lämnar utrymme för olika tolkningar,
- att avtalet inte säger något alls eller
- avtalet säger flera saker som är oförenliga med varandra.

Vad gör man då, när varken den gemensamma partsviljan eller avtalets ordalydelse ger svar? Det är då det blir snårigt på riktigt. Då får man börja titta på andra, ofta mer svårtillgängliga omständigheter. Något som kan bli relevant är till exempel hur parternas förhållande hade reglerats om det inte funnits något avtal. Finns det någon lag som hade varit aktuell och vad säger den lagen?

En annan relevant omständighet är förhållandena när avtalet ingicks. Även om parterna är osams om hur avtalet ska tolkas i nuläget så får man anta att det fanns någon form av gemensam partsvilja när avtalet ingicks. Om parterna till exempel haft en mailkonversation strax före där de varit överens om något specifikt villkor, så talar detta för att avtalet ska ha det innehållet, även om det inte tydligt framgår av avtalstexten.

Ännu en omständighet som kan bli relevant är hur parternas eventuella tidigare avtalsrelationer har sett ut. En part som påstår att innehållet i ett avtal ska avvika från hur parterna tidigare agerat i sina avtalsrelationer får ett svårare bevisläge.

Ytterligare en relevant aspekt är hur det generellt sett brukar se ut i den bransch där parterna är verksamma. Om det finns en viss branschedvana är domstolar benägna att låta avtalstolkningen följa denna.

Även ett sådant abstrakt begrepp som skälighet kan få betydelse. Domstolen kan helt enkelt komma att pröva vilken av parternas tolkningsversion som framstår som mest skälig.

Fler omständigheter som kan vägas in är exempelvis parternas beteende efter att avtalets ingåtts, avtalets syfte, avtalets struktur, vem som formulerat avtalsvillkoren med mera. Varje situation är som sagt unik och domstolar har ingen universalmall att stoppa in avtal i för att få ut ett tolkningsresultat.

När man tolkar avtal gör man en samlad bedömning av omständigheterna ovan. Det är sällan en ensam omständighet som bestämmer ett avtals innehåll utan oftast är det ett flertal omständigheter som tillsammans får tillräcklig tyngd för att slutligen avgöra avtalets innehåll. Vid en tolkningstvist vill man därför ha många olika förhållanden som talar till ens fördel och inte bara en enstaka.

Vad är då kontentan av denna lilla lektion i avtalstolkning? Kanske framförallt att beskriva problemen med dåligt skrivna avtal. Det där leverantörsavtalet som skrevs ihop på en halvtimme kan kräva flera år i domstol, där man kan tvingas sätta sitt hopp till obskyr mailkorrespondens och abstrakta skälighetresonemang för att få rätten att tolka avtalet till ens fördel. Tänk då hellre redan från början på att skriva ett mer genomtänkt och välformulerat avtal och då med fördel med någon som är insatt på avtalsområdet.

Johanna Lenell, biträdande jurist på Foyen Advokatfirma

johanna.lenell@foyen.se

Jonas Nilsson, advokat och partner på Foyen Advokarfirma

jonas.nilsson@foyen.se

Som medlem i SBR har du tillgång till 15 minuters fri rådgivning hos Foyen Advokatfirma.

Rådgivningen når du på 08-506 184 00.